

відносини постійно змінюються, використовують новітні інформаційні та комунікаційні досягнення, що у свою чергу призводить до появи нових видів та технологій шахрайського обману.

ОЛІЙНИК О. М.

Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого,
здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права

РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРТНИХ ОЦІНОК НЕЦІЛЬОВОГО ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Актуальність нецільового використання бюджетних коштів, передбаченого ст. 210 КК України, полягає в тому, що даний бюджетний злочин є дуже поширеним у багатьох галузях економіки України. Ця проблема є особливо гострою зараз, коли Україна знаходиться у переддефолтному стані через розбалансованість економіки та численні розкрадання бюджету з боку представників попередньої влади.

Як свідчать результати проведених досліджень, типовими рисами цього негативного економічного явища соціальної дійсності є: висока латентність; заподіяння значної шкоди економічним інтересам держави та окремим суб'єктам господарювання; системність; вчинення переважно службовими особами; кваліфікованість злочинців; організований характер злочинної діяльності тощо. Незважаючи на певні спроби науковців вивчити закономірності даного злочину у різних сферах, кримінологічні дослідження використання бюджетних коштів не за цільовим призначенням саме у Збройних Силах України (далі — ЗС) наразі відсутні.

За даними кримінально-правової статистики, протягом 2009–2013 рр. за ст. 210 КК України було засуджено лише одного військовослужбовця. Це свідчить про надзвичайну латентність даного злочину, а також специфіку військової сфери, яка відрізняється закритістю та високим рівнем корпоративності військовослужбовців. Для більш глибокого дослідження кримінологічно значущих параметрів даного явища було застосовано метод експертних оцінок. Зокрема, анонімно опитано 67 працівників органів Прокуратури Західного регіону України з наглядом за додержанням законів у воєнній сфері. Проаналізуємо найбільш важливі показники.

На думку респондентів, поширеним нецільове використання бюджетних коштів є у таких сферах ЗС: закупівля та модернізація озброєння (55,2 %), будівництво службового житла для військовослужбовців

(46,3 %) та утримання особового складу (40,3 %). Ці дані цілком підтверджуються результатами перевірок Держфінінспекцією господарської діяльності Міноборони України. Даним контролюючим органом у 2010–2011 рр. встановлено фактів нецільового та неефективного управління активами Міноборони, а також фінансових порушень на загальну суму 1,3 млрд грн, у тому числі таких, що призвели до збитків, на суму понад 200 млн грн. У 2012–2013 рр. ці порушення сягнули 598,2 млн грн, серед яких реальні збитки становлять 284 млн грн.

Прокурори вважають, що половина таких бюджетних злочинів вчиняється розпорядниками третього ступеня (службові особи військових частин, військових комісаріатів, військово-навчальних закладів та ін.), третина — розпорядниками першого ступеня (Міноборони України та його департаменти) і п'ята частина — розпорядниками другого ступеня (фінансові управління видів ЗС, територіальні квартирно-експлуатаційні управління тощо). Слід відзначити, що більш досвідчені прокурори, із стажем роботи понад 10 років вказували саме на розпорядників бюджетних коштів першого ступеня. Враховуючи особливості фінансування військової сфери та централізований порядок розподілу бюджетних коштів, головним учасником бюджетного процесу у ЗС є Міноборони. Найбільші бюджетні махінації, численні розкрадання державних коштів відбуваються саме у центральному військовому відомстві та вчиняються генералітетом й службовими особами центрального апарату Міноборони.

Кримінологічно значущою є інформація щодо причин, за якими злочини у сфері нецільового використання бюджетних коштів у ЗС не реєструються правоохоронними органами. Серед них респонденти зазначили: відсутність контролю за виконанням бюджету — 47,8 %; значний рівень корупції у контролюючих та правоохоронних органах — 28,4 %; висока фахова підготовка злочинців — 22,4 %; невірна правова кваліфікація таких злочинів, їх штучне маскування у адміністративні правопорушення чи дисциплінарні проступки — 16,4 %; режимність об'єктів військово-промислового комплексу — 11,9 %; помилки кваліфікації даних злочинів із суміжними кримінальними посяганнями — 9 % та ін.

Найбільш значимими стали відомості, які стосуються криміногенних чинників, що породжують (сприяють) вказаним бюджетним злочинам у військовій сфері. Це пояснюється можливістю врахування даної інформації для удосконалення роботи відповідних суб'єктів запобіжної діяльності саме за вказаними напрямками. До них відносяться: бажання незаконного збагачення у великих (особливо великих) розмірах (76,1 %); низький рівень матеріального та соціального забезпечення військовослужбовців офіцерського складу (40,3 %); відсутність належного фінансового та громадського контролю за використанням бюджетних коштів (28,4 %); нерозробленість єдиного реєстру військового майна

(22,4 %); поширені стереотипи безкарності при вчиненні даного злочину (19,4 %); існуючі традиції розкрадання бюджетних коштів (13,4 %); непублічний характер розподілу бюджетних коштів ЗС (16,4 %); корпоративна солідарність серед військовослужбовців (11,9 %) та ін.

Заслугує на увагу питання відносно думки прокурорів про шляхи підвищення ефективності протидії нецільовому використанню бюджетних коштів. Серед основних заходів ними наголошено на: удосконаленні законодавства про державний фінансовий контроль (47,8 %); посиленні роботи органів внутрішнього аудиту та фінансового контролю Міністерства Оборони України (43,3 %); ретельному підборі кадрів в системі розпорядників бюджетних коштів ЗС, контролюючих та правоохоронних органів (40,3 %); фахових перевірок реалізації заходів державних цільових програм у військовій сфері (37,3 %); запровадженні публічного звітування за використанням бюджетних коштів у ЗС (29,9 %); розширенні повноважень контролюючих фінансових органів (23,9 %). Працівникам органів військової прокуратури задавалися й інші запитання, але їх висвітлення не уявляється можливим в межах даних тез.

Вищезазначене вказує про складність проблеми, яка розглядається. Це обумовлюється її полідетермінантним характером та, відповідно, широким комплексом запобіжних заходів, що мають реалізовуватись для усунення криміногенних чинників.